

even

ave reeks) XVII
namelijk met
zou er over
rees, dat deze
er van terug,
halen. Thans
ort iets over

brengen, dan
ag, als welke
Dr A. Kuiper.
ik bij Bavinck
g-uitgewerkte,
ormiteit. Wel
het voorhan-
rd door Prof.
er en Bavinck
leer" hebben
een moment
evenwel niet
eer" te houd
aantoonend),
de bewering
euw element"
us is, worde
in het kort

id, te begin-
van Bavincks
er synode van
egin Septem-
diend inzake
den, rakende
emen, dat dit
zelf geconci-
ing weergeeft,
it rapport nu
eerende com-
t van oordeel
itwerking van
in dezen tijd
eur, zegt dan,
e punten, die
noden op den
die punten is:
l der Heilige
over de ware
id met de
ene pluri-
was er nog
merkwaardige
rie genoemde
tikelen" (der
er vrees voor
lat hunne be-
et meer staat
oordt aan de
n niet duide-
dat daarom
en in de Ker-
th hierbij van
en onthouden,
en verkondigen
n".

st hier over-
de de op dit
ering, achter-
de bewijzen
pluriformiteit
n met groote
l lieten terug-
volledig noch
intusschen is
onze Kerken"
der plurifor-
porteur, en
s toch wel te
it, wordt niet
veel ernstiger
e „gangbare“
enigbaar is,
dat gebeurd,
dere tendenz
meteen wel
en maar een
e" door velen
rof. Bavinck
nóg te groot
istateerd, dat
ngenomen is,
in de ker-
denis komen

kerken. Het
dien tijd ge-
id, waarin de
uiper, en de
ven doorwer-
enschappelijk
as, dat men
echter altijd
cht verstond,
r in Kuipers
echte leerlin-

gen en opvolgers gerechte twijfel toont, of waar-
hun tot verantwoording bereide tegenspraak een
streep door haalt. En zoo wordt het ook inzake
de pluriformiteit. Inderdaad, de term, en een
zekere „Ahnung“ over zijn vermoedelijke betee-
kenis, „leefde“ in de kerken. Maar dat was geen
diepgaand leven. En — óók Bavinck zelf
heeft eigenlijk bitter weinig gedaan, om op dit
punt licht te brengen in de duisternis, al was het
maar alleen om royaal te zeggen, wat wel en wat
niet met het woord bedoeld werd.

Dit gebrek wordt spoedig duidelijk, wanneer
men maar eens zoekt naar Bavincks positieve uit-
latingen in dezen.

Reeds dadelijk valt het op, dat Bavinck eigenlijk
over de exegese van het woord „pluriformiteit“
heengeloopen is. Dit is te merkwaardiger, omdat
hij gedurende heel zijn wetenschappelijk leven
het woord pluriformiteit gebruikt heeft, zonder
echter ooit nader in te gaan op de door ons ge-
stelde kwestie van „pluriformiteit“ of (en) „plu-
raliteit“. Onze dankbare eerbied voor Bavincks
machtige kennis en rustig-wetenschappelijke be-
toogtrant mag ons toch niet verhinderen, uit te
spreken, dat toch feitelijk Bavincks laatste syno-
dale rapport, hierboven vermeld, allerminst den
tijd, waarin hij leefde, bij bleek te houden. Ook
bij hem vertoont zich het zelfde verschijnsel als
bij Dr Kuiper: Komt de pluriformiteit aan de
orde, dan zinkt de denkkraft in, dan wordt de
scherpe geest opvallend zwak. Immers, dezelfde
synode van Leeuwarden, die Bavinck hoorde
spreken over „de“ pluriformiteit, met nog geen
grein meer praeciseeringskunst, dan waarmee dit
begrip van den eersten druk van Bavincks dog-
matick af tot in zijn laatste publicaties toe door
hem is gehanteerd, — dezelfde synode, zeg ik,
had óók op haar tafel liggen de breede betoogen
van Dr C. M. Buizer. En deze Dr Buizer merkte
(Acta, 243) op, dat hij de pluriformiteit
liever pluraliteit wilde noemen.

Lezers van onze artikelen kunnen weten, dat
wij het daarmee niet eens zijn. Wij vinden het
probleem ietwat ingewikkelder. Maar dat is een
andere kwestie. Wel is het voor ons betoog van
beteekenis, dat in denzelfden tijd, waarin Dr
Buizer, (vgl. diens aan de synode voorafgaande
brochure, blz. 8) nadrukkelijk den term „pluri-
formiteit“ wegens zijn onduidelijkheid en vaag-
heid critiseeren gaat, Bavinck in zijn rapport den
term hanteert, zonder nadere onderscheiding, en
dan toch gewaagt van de noodzaak van belijdenis-
uitbreiding. „De kerk als instituut“ moest groote-
menschen-werk doen, „de kerk als organisme“
veroorloofde zich de luxe van kinderlijk gebabel.
Er is in dien tijd drukker geroepen om een
nieuwe belijdenis, dan dat er vóór dien roep
waarlijk geworsteld is.

Ook Bavinck zelf heeft de toen reeds voor het
zichzelf-verstaan hoog noodige pluriformiteits-
debatten niet willen ontketenen, laat staan leiding
daaraan geven. Hoe zou het anders te verklaren
zijn, dat § 495 van zijn Dogmatick (2e druk, IV
343, v.v., 4e druk, IV 300, v.v.) in den eersten druk
reeds letterlijk en woordelijk gelijk is aan wat wij
thans nog daarin lezen? Op andere punten heeft
Bavinck zijn Dogmatick bij een volgenden druk
ingrijpend gewijzigd. Op dit punt evenwel bleef
zijn ontwikkeling stilstaan. Van een eigen the-
tisch-argumenteerende uiteenzetting is ook geen
sprake. Het begrip „pluriformiteit“ wordt eener-
zijds ontwikkeld naar analogie van de rijke ge-
varieerdheid, die het geschapen leven telkens
biedt (verschil van geslacht en leeftijd, karakter
en aanleg, verstand en hand, gaven en goederen,
plaats en eeuw), maar anderzijds wordt de naam
van „pluriformiteit“ straks ongemerkt ook een
aanduiding van heel iets anders: n.l. van de door
verdeeldheid ontstane pluraliteit van elkaar
bekampende en weersprekende instituten. De
overgang nu van het ééne naar het andere is hier
al evenmin verantwoord als bij Dr Kuiper. Voorts
wordt in een noot gewezen naar Kuipers En-
cyclopaedie, terwijl in den tweeden druk, niet in
den eersten, vermeld wordt het bekende artikel
van Bendorp, waaraan ook wij reeds herinner-
den, echter zonder dat ook maar met één enkel
woord op de ingrijpende kwestie, die Bendorp
aan de orde stelde, wordt ingegaan.

Er is dus in deze paragraaf geen schijn of
schaduw van een degelijk betoog over de plurifor-
miteit, dat opzettelijk deze kwestie behandelt. Wel
wordt even gezegd, dat wij in betrekking tot
anderen het woord van Jezus in toepassing heb-
ben te brengen: „wie niet tegen Mij is, die is
vóór Mij“. Ik heb evenwel reeds enkele jaren
geleden over dezen tekst uitvoerig geschreven,
heb dat in ons blad overgenomen, en kan dus
zonder nadere bewijsvoering volstaan met de een-
voudige opmerking, dat niemand in zulk een uit-
spraak een ernstig argument inzake de al-of-niet
erkenning van andere kerkelijke instituten heeft
te zien. Het enkele feit reeds, dat ook Judas „voor
Jezus was“ (factisch in het belang van Christus'
missie-arbeid werkzaam was) bewijst, dat men
met zulk een uitspraak niets kan aanvangen ter
behandeling van deze zeer ernstige vraag. Ook
ontbreekt in deze paragraaf elke verwijzing naar
een reformator, in dier voege, dat de pluriformi-
teit aan hem zou te ontleenen zijn.

Op weg naar de „eenparigheid van gevoelen“.

Men weet, dat sinds enkele jaren de Gerefor-
meerde Kerken inzake het promotierecht der
Theologische School lijden aan de afwezigheid
van „genoegzame eenparigheid van gevoelen“.
Zielen, die van den vrede houden, zullen van
harte hopen, dat deze „eenparigheid“ eenmaal
zoo „genoegzaam“ worde, als met hun irenische
wenschen strookt.

Het komt mij voor, dat zij onlangs zich hebben
kunnen verheugen. Zonder dat immers ons blad
zich in de laatste jaren uitsprak over het pro-
motierecht der Theologische School, heeft het
wel steeds met ieder ander gereformeerde de
„eenparigheid van gevoelen“ verlangd. Uit dien
hoofde nu beoordeelt niet, maar constateert
ondergeteekende het volgende:

Indertijd is voor de Theologische School het
promotierecht verlangd. „De Heraut“ verzette
zich daartegen, o.m. met het — Dr A. Kuiper¹⁾
daarin afvallende — betoog, dat de promotie tot
doctor moest geschieden door of namens een
senaat, die heel een corpus van een universiteit
kan vertegenwoordigen.

Het blad sloeg toen ook het oog naar het buiten-
land. En het schreef toen (5 Juli 1914, No. 1902):

Zoo sterk geldt deze regel nog altoos in Europa,
dat tot dusver nog niet één Theologische School, ze
mogen dan Seminarie, College of Faculté de Théologie
heeten, zich het recht heeft aangematigd om op eigen
naam den doctoralen graad te verleenen. We hebben
met opzet het genoemde Handbuch der gelehrten
Welt, dat in zijne uitgave van 1911 een uitvoerig
overzicht van alle Universiteiten en andere Scholen
geeft, en daarbij vermeldt welke graden daar ver-
leend worden, er eens op nagezien, en overal werd
vermeld, dat de Theologische Scholen geen anderen
graad verleenen dan dien van baccalaureus in de
Theologie, d.w.z. den graad, dien wij bij ons candidaat
noemen.

De professoren te Kampen hadden zich, be-
halve op Delft, Wageningen etc., ook beroepen
op een instelling van onderwijs in Frankrijk. „De
Heraut“ vond dat beroep zeer ongelukkig en
schreef:

En nog ongelukkiger dan dit beroep op de
technische vakscholen te Delft, Gent en Luik, is het
broep, dat de hoogleeraren doen op de Theologische
faculteit van Montauban. Deze faculteit was n.l. van
1809 tot 1906 geïncorporeerd in de Universiteit van
Toulouse en heeft als zoodanig het promotierecht in
de Theologie verkregen en uitgeoefend. In 1907 is
hierin zeker verandering gekomen, omdat de Rege-
ring in Frankrijk toen aan de Staatsuniversiteiten alle
Theologische faculteiten heeft opgeheven en daardoor
ook het verband tusschen deze Theologische faculteit
en de Universiteit te Toulouse verbroken is gewor-
den. Ze staat thans metterdaad geheel op
zichzelf en alleen. Maar dat is te wijten aan de
Regering, die in haar haat tegen Kerk en Theolo-
gie, de Theologie zelfs geen plaats meer aan de Uni-
versiteit gunnen wilde. En dat de Theologische facul-
teit toen haar eenmaal verkregen recht niet heeft op-
gegeven, kan toch waarlijk niet als een bewijs gelden,
dat men ook in de Franse Protestantsche Kerk
het als een recht der Kerk beschouwt, om aan een
Theologische kweekschool het promotierecht te ver-
leenen. Bovendien mag men bij dit ééne voorbeeld
van een Theologische faculteit, die buiten het Uni-
versitair verband het promotierecht uitoefent, niet
vergeten, dat de geheele toestand van het Hooger
onderwijs in Frankrijk een anomalie is en met
geen enkel land in Europa is te vergelij-
ken. Eigenlijke Universiteiten in onzen zin bezit
Frankrijk zelfs niet. Napoleon heeft met zijn centra-
liseerenden geest alle bestaande Universiteiten op-
geheven, of liever nog, ze saamgesmolten tot één
grootte Universiteit, die over heel het land zich uit-
breidde en op verschillende plaatsen faculteiten had.
En wel is de Regering later hierop terug gekomen
en zijn de Universiteiten ten deele weer hersteld ge-
worden, maar toch in geheel anderen vorm, dan dien
ze in Engeland, Duitsland, Zwitserland, Nederland,
enz. hebben. Een beroep op zoo gansch excep-
tioneele toestanden versterkt niet, maar
verzwakt juist het bewijs.

Dit alles was in 1914. Schrijver van het artikel
was Prof. Dr H. H. Kuiper.

Thans zijn we in 1935. Inmiddels is dezelfde
Prof. Dr H. H. Kuiper, natuurlijk met bewilliging
van hem zelf, gepromoveerd tot doctor honoris
causa, door de Faculté Libre du Théologie de
Paris. Daarvan schrijft Drs H. Smitskamp in
„De Rotterdammer“ van Dinsdag 19 Maart 1935:

Haar naam: Faculté libre du théologie de Paris
(d.i. Vrije theologische Faculteit van Parijs), duidt
aan, dat zij geheel onafhankelijk is van de groote
Parijsche Universiteit, de Sorbonne. Wel bestaat
tusschen deze beiden een soort „personeele unie“:
professoren van de Sorbonne doceeren tevens aan de
Vrije Faculteit.

De vraag rijst dus:

a. is deze faculteit niet een instelling, welke
volgens „De Heraut“ van 5 Juli 1914 slechts pro-
moveeren kan door een anomalie? b. Is dus sinds
de schrijver van het Heraut-artikel, die immers
niet langs den weg eener anomalie zal willen ge-
promoveerd zijn, van meening veranderd?

Indien op deze laatste vraag het antwoord be-

1) Althans den Dr A. Kuiper van ministerieele kwaliteit.
Bewijzen gaf ik indertijd in mijn brochure „Afbouw“. Deze
Dr A. Kuiper is later niet alleen door „De Heraut“, maar ook
door zichzelf in kwaliteit van kerkelijk leider weer verloochend.

vestigend luiden mocht, wat wij zeer hopen, dan
zou daarmee niet alleen het aantal gevallen, waar-
in argumenten tegen het promotierecht der Theo-
logische School door hun eigen hanteerders ver-
loochend zijn met één zijn vermeerderd (wat wij
overigens gaarne, komt het tot „eenparigheid van
gevoelen“, met den mantel der eensgezindheid
willen bedekken), maar zou tevens een stap zijn
gedaan in de richting van de hoog noodige „een-
parigheid van gevoelen“.

Welke irenische ziel zou niet over zulk een
stap zich verheugen?

Evangelisatie Amsterdam-Oost.

Verleden week namen wij onder „Kerknieuws“
een stukje over van de evangelisatie-commissie
te Amsterdam-O. Men verzoekt ons met een enkel
woord te willen vermelden, dat in dat stuk in
plaats van „vóór 15 Maart“, moet worden ge-
lezen: „uiterlijk 30 Maart“. Men gelieve daarmee
te rekenen.

K. S.

Nieuwe Boeken over Indië.

III.

Tot de boeken over Indië (die ik van de nieuwe-
uitgaven-ter-bespreking in enkele artikelen samen-
voeg) behooren ook een tweetal belletristische
verhalen: „Vrouwen naar Jacatra“, door
A. den Hertog¹⁾ en „Menschen in Ma-
laise“, door P. Korthuys.

De titel van het eerstgenoemde boek, die Jacatra
als plaats van handeling vermeldt, wijst uit, dat
het verhaal speelt in ons historisch verleden:
Jacatra was immers een van de eerste vestigingen
der Oost Indische Compagnie en bestond tot 1619,
toen J. P. Coen, die haar had weten te behouden
tegen een overmacht van gezamenlijk aanvallende
Engelschen en Inlanders (eind 1618), haar her-
doopte in Batavia. Een verhaal over „Vrouwen
naar Jacatra“ moet dus een historisch verhaal zijn.

Toch is met de benaming „historisch verhaal“
het boek niet voldoende gekarakteriseerd. En een
juiste karakterbepaling is uiteraard het eerst-
noodige, zal men over een boek oordeelen.

De moderne vorm van het historische verhaal
is die van de „histoire romancée“ (over dien
vorm heb ik in den vorigen jaargang een uit-
voerige artikelenreeks geschreven en, aan de hand
van onderscheiden proeven van het soort, de ty-
peerende eigenschappen aangegeven). Maar tot
deze „histoire romancée“ kan „Vrouwen naar
Jacatra“ zeker niet gerekend worden. Noch in
zijn bouw, noch in zijn stijl heeft het iets dat
daarop gelijk.

De oudere vorm van het historische verhaal is
die van den „historischen roman“. Hij dateert
van den tijd der Romantiek en bestaat gedurende
de tweede helft van de 19e eeuw tot over de
grenzen van Tachtig, als de roman, die een histo-
rische stof bewerkt (men denke aan de boeken
van Mevr. Bosboom, Oltmans, Schimmel, Adr.
v. Oordt e.d.). Doch ook met dezen historischen
roman vertoont „Vrouwen naar Jacatra“ weinig
of geen overeenkomst. Want diens wezen is ro-
mantisch verhalen van historisch gebeuren, d.w.z.
het historische is hoofdzak en slechts de om-
kleeding berust geheel of gedeeltelijk op fantasie
(ik noem weer de boeken van Mevr. Bosboom,
Oltmans en Schimmel en herinner er bovendien
aan, dat de lichtvaardigheid van Jacob van Len-
nep in het omgaan met historische stof zijn, ove-
rigens zoo vlotte, verhalen in waarde bij die van
de genoemde auteurs doet ten achter staan). En
hier, in „Vrouwen naar Jacatra“ is het histo-
rische stellig niet de hoofdzak, maar onweer-
sprekelijk: de fantasie.

Waar alzo het boek evenmin histoire romancée
is als historische roman en toch het historische
naast het (overwegend) fantastische er element in
is, daar lijkt het mij het best te qualificeeren als:
een fantasie tegen den achtergrond van historische
feiten: deze historische feiten vormen het décor,
dat aan het fantasie-verhaal zijn kleur en ook zijn
ratio geeft.

Een nadere argumenteering van deze gedachte
brengt mij vanzelf tot de bespreking van den in-
houd. Het historisch-feitelijk in den roman is
het instituut der zoogenaamde „Compagniesvrou-
wen“. In de eerste jaren van haar vestiging zond
namelijk de Compagnie vrouwen naar Indië, ten
einde dezen uit te huwelijken aan haar dienaren
en tegen te gaan de voor haar prestige zeer na-
deelige verbintenissen met inlandschen. De Jonge
in zijn „Opkomst van het Nederlandsch Gezag in
Oost Indië“ en Tiele in zijn „Bouwstoffen“, deelen
dat mede, maar ze spreken met weinig waarde-
ring over deze „Compagniesvrouwen“. Tiele be-
titelt ze zelfs als „het schuym van den lande“,
wat er op wijst, dat het gehalte van de uitgezon-

1) Uitg. van A. W. Sijthoff's Uitg.-Mij, Leiden.